

Lähiöohjelma 2020–2022

HYVINVOIVAT, VETOVOIMAISET LÄHIÖT

Ohjelman lähtökohdat

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti on valmisteltu uusi ohjelma lähiöiden kehittämiseksi. Vuoden 2020 alussa käynnistyvällä usean ministeriön yhteisellä poikkihallinnollisella kolmevuotisella ohjelmalla vahvistetaan lähiöiden kokonaisvaltaista kehittämistä ja ehkäistään segregatiota. Ohjelma tähtää pitkäjänteiseen yli ohjelmakauden ulottuvaan lähiökehittämiseen, jolla edistetään asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä asuinalueiden elinvoimaa sekä turvataan palveluiden ja asumisen hyvä taso lähiöissä. Ohjelma kohdistuu erityisesti suurimpien kaupunkiseutujen keskuskaupunkien olemassa oleviin lähiöihin, joissa on erityistä tarvetta kehittämiselle. Ohjelmatavoitteiden toteutumista tuetaan myös tutkimuksella.

Kaupunkien sisäinen sosioekonominen eriytyminen, segregatio, on voimistunut kaikkialla Euroopassa viimeisen kymmen vuoden aikana. Viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet asuinalueiden eriytyminen pieni- ja suurituloisiin vahvistuneen myös Suomen kaupungeissa, ja erot esimerkiksi oppimistuloksissa ja terveydessä ovat kasvaneet niin yksilöiden kuin kaupungin eri osien välillä. Osa lähiöistä ei ole päässyt kiinni myönteiseen kehitykseen. Myös Eduskunnan Tarkastusvaliokunta on lokakuussa 2018 julkaistussa mietinnössään asuntopolitiikan kehittämiskohteista kiinnittänyt huomiota asuinalueiden eriytymiskehitykseen sekä todennut tarpeen kattavalle, vaikuttavalle ja yli hallinnonalojen ulottuvalle yhteistyölle lähiöiden kehittämiseksi.

Asuinalueiden eriytyminen on seurausta tulojaon, työllisyyden, koulutuksen ja hyvinvoinnin epätasaisesta jakautumisesta ja näiden erojen paikantumisesta asuntomarkkinoiden vaikutuksesta kaupunkien eri alueille. Erot tuloissa, työllisyydessä, koulutuksessa, palveluihin pääsystä sekä terveydessä vaikuttavat ihmisten toimintamahdollisuuksiin monilla elämän alueilla, ja nämä erot voimistavat kaupunkien sisäistä eriytymistä.

Alueelliset, sosioekonomiset ja sukupuolten väliset erot sekä koulutuksen periytyvyys näkyvät oppimisessa ja kouluttautumisessa entistä vahvemmin, myös kaupunkien sisällä. Koulutuksen ja työelämän sukupuolisegregatio on Suomessa jyrkkä. Myös maahan muuttaneet, ulkomaalaistaustaiset, vammaiset ja toimintarajoitteiset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jäävät usein koulutuksessa ja osaamisessa muista väestöryhmistä jälkeen. Erot heijastuvat myös liikkumiseen, ja vain viidesosa suomalaisista liikkuu terveystensä kannalta riittävästi, mikä aiheuttaa merkittävät yhteiskunnalliset kustannukset.

Segregatio on koko kaupungin ongelma, ja sosioekonominen eriytyminen voi heikentää kaupunkien kilpailukykyä ja sosiaalista kestävyyttä. Asuinalueiden eriytyminen on tulojen ja hyvinvoinnin epätasa-arvoisen jakautumisen seuraus, ei sen syy. Segregatiota ehkäistään tehokkaimmin puuttamalla sen perussyihin ja investoimalla ihmisiin – hyvinvointiin, työmahdollisuuksiin ja koulutukseen. Samalla on varmistettava, että lähiöt ovat viihtyisiä, toimivia, terveellisiä ja turvallisia sekä saavutettavia asuinympäristöjä, jossa kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua ja harrastaa. Eriytymiskehitykseen vaikuttamisen kannalta on keskeistä luoda laaja-alaisia, kokonaisvaltaisia ja yhteistyössä toteutettavia kehittämissuunnitelmia, joissa asukkaat ja heidän tarpeensa ovat keskiössä, ja joilla vähennetään huono-osaisuutta ja eriarvoistumista.

Strategiset linjaukset

Kokonaisvaltainen strateginen johtaminen ja kehittäminen vahvistavat lähiöiden elinvoimaa

Kaupungit ovat avainroolissa lähiöiden kehittämisessä ja sosiaalisen kestävyuden vahvistamisessa. Lähiöohjelma 2020–2022 antaa kehyksen kaupunkien kolmevuotisten kokonaisvaltaisten kehittämissuunnitelmien laatimiseen kaupunkien valitsemiin lähiöihin; suunnitelmat perustuvat lähiöiden tilanteeseen ja kehittämistarpeisiin. Kehittämissuunnitelmissa tulee huomioida kokonaisvaltaisuus, poikkihallinnollisuus sekä ohjelman strategiset linjaukset ja kehittämisteemat.

Lähiöiden kehittäminen on osa kunnan strategista johtamista ja kehittämistä ja kehittämistyö niveltyy koko kaupungin kehittämiseen. Usean eri hallinnonalan ja toimijan toimenpiteitä yhdistävillä poikkihallinnollisilla kehittämiskokonaisuuksilla vastataan kehitettävien lähiöiden sosiaalisen kestävyuden haasteisiin ja kehitetään monipuolisilla toimenpiteillä niiden elinvoimaa ja vähennetään eriytymistä; suunnitelmassa huomioidaan myös tietoon pohjautuva ja ennakoiva hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelu. Lähiöiden kehittämisessä hyödynnetään osaamista ja toimenpiteitä poikkihallinnollisesti sekä eri toimijoita ja hallinnonaloja yhdistäviä yhteistyömuotoja ja -rakenteita.

Lähiöitä kehitetään osana kaupunkikokonaisuutta ja niiden kehittäminen kytkeytyy kaupungin ja valtakunnallisen tason laajempiin kaupunkipoliittisiin kehittämisstrategioihin sekä hiilineutraalisuuden ja hyvinvoinnin tavoitteisiin. Kehittäminen vahvistaa niin lähiöiden kuin koko kaupungin sosiaalista, ekologista, kulttuurista ja taloudellista kestävyttä laaja-alaisesti huomioiden myös kaupunkirakenne ja ilmastonmuutoksen haasteeseen vastaaminen. Kehittämisessä on hyvä tunnistaa olemassa olevien asuinalueiden ja asuntokannan potentiaali hiilineutraalisuustavoitteisen saavuttamisessa, ja sitoa hiilineutraalisuuden edistäminen osaksi laajempia kunnan ilmasto- ja energiataavoitteita strategiatasolla.

Lähiöiden elinvoiman vahvistaminen on kokonaisvaltaisen kehittämisen keskiössä, ja kehittämistyö tukee lähiöiden kehittymistä monipuolisiksi, toiminnallisiksi ja vetovoimaisiksi kaupunginosiksi. Lähiöiden elinvoimaa voidaan tukea esimerkiksi yritystoimintaa, työllisyyttä sekä elinkeino- ja innovaatiotoimintaa kehittävillä paikallisilla hankkeilla. Lähiöiden kehittämisessä huomioidaan erityisesti työhön osallistuminen. Työllisyyden edistäminen edellyttää vahvaa panostusta koulutukseen ja osaamiseen. Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät oman osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. Maahanmuuttajien työllisyys on lähiöiden erityishaaste, johon vastaamiseksi tunnistetaan se kehittämis- ja rahoitusvälineissä, muun muassa rakennerahasto-ohjelmissa. Myös lähiöiden monimuotoinen ympäristö, ajallinen kerroksellisuus, asuntokannan monipuolisuus sekä luonto- ja kulttuuriympäristö ovat lähiöiden elinvoiman ja elinkeinojen kehittämisen voimavara väestön hyvinvoinnin ja alueidentiteetin rinnalla.

Segregaatiota vähennetään yhteistyöllä

Lähiöiden kehittämisen ydintä on asuinalueiden eriytymisen vähentäminen ja niiden sosiaalisen kestävyuden vahvistaminen. Lähiöiden kehittämiskokonaisuuksien on rakennettava näiden tavoitteiden ympärille; toimenpiteillä on puututtava segregaation perussyihin ja pyrittävä hyvinvointierojen kaventamiseen. Siksi lähiökehittämisen kova ydin rakentuu ihmisiin kohdistuvien toimenpiteiden – osallisuuden, hyvinvoinnin, koulutuksen, työvalmiuksien ympärille. Samalla on huolehdittava myös asuinalueiden toimivuuden, turvallisuuden, terveellisyyden, viihtyisyyden sekä saavutettavuuden ja esteettömyyden kehittämisestä, ja turvattava lähiöiden kilpailukyky kaupunkirakenteessa.

Hyvä yhteiskunta on yhdessä tekemistä, vuorovaikutusta, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Lähiöitä kehitetään kaikille eri väestöryhmille hyviksi paikoiksi asua ja elää. Asukkaiden osallistumista oman lähiönsä kehittämiseen edistetään aktiivisesti lähidemokratian vahvistamiseksi, ja asukkaat otetaan mukaan oman asuinalueensa suunnitteluun ja kehittämiseen jo alkuvaiheessa. Osallistumisessa huomioidaan asukkaiden yhdenvertaisuus, eri taustaisten asukkaiden monipuoliset osallis-

tumismahdollisuudet ja suoran demokratian keinot, ja osallistumisessa hyödynnetään myös uusia digitaalisia menetelmiä. Myös asukkaiden aloitteita ja niiden toteuttamista esimerkiksi tapahtumien järjestämisessä tuetaan.

Asukkaiden osallistumista ja lähiöiden elinvoiman kehitystä tuetaan aktiivisella viestinnällä ja vuorovaikutuksella. Suunnitelmallinen viestintä ja vuorovaikutus sisällytetään kaikkeen kehitystoimintaan ja lähiön kehittämisestä viestitään aktiivisesti asukkaille ja muille kehittämisen toimijoille.

Sosiaalisen kestävyuden vahvistaminen edellyttää toimia kaikilla kaupungin hallinnonaloilla. Verkottuvassa toimintaympäristössä yhteistyön merkitys korostuu yhteisen tietopohjan kokoamisessa, tavoitteiden asettamisessa ja niiden seurannassa. Julkishallinto, kansalaisyhteiskunta, yritykset ja elinkeinoelämä tekevät yhteistyötä ihmisten hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi tulisi sisällyttää kaikkeen lähiöiden kehittämisen ja kaupunkien päätöksentekoon.

Tieto tukee lähiöiden kehittämistä

Ymmärrys ihmisten hyvinvoinnin merkityksestä kestäväen talouskasvun edellytyksenä ja yhteiskunnan sekä talouden vakaudelle, hyvinvointitalousajattelu, on saatava läpäiseväksi periaatteeksi kuntien toiminnassa. Tämä edellyttää tiedolla johtamisen käytäntöjen kehittämistä niin, että taloudellisten päätösten vaikutukset ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen sekä hyvinvointi-investointien kannattavuus ja positiivinen vaikutus turvallisuuteen pitkällä aikavälillä ymmärretään ja tietoa käytetään aktiivisesti päätöksenteossa. Hyvinvoinnin edistämiseksi sekä segregaaation vähentämiseksi päätöksentekoon tarvitaan asuinaluekohtaista tietoa väestön hyvinvoinnista, turvallisuuden tunteesta sekä alueen toimivuudesta ja tarpeista väestöryhmittäin sekä tietoa vaikuttavista toimista hallinnonaloittain. Poikkihallinnolliset hyvinvointikertomukset voivat toimia tässä käytännön työkaluna, jonka avulla voidaan tunnistaa myös kaupunginosakohtaisia väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tarpeita sekä edelleen asettaa tavoitteita ja sopia toimenpiteistä.

Lähiöiden kehittämisessä tietojohdaminen on tärkeässä roolissa. Kehittämisessä ja poikkihallinnollisten kehittämistoimien suuntaamisessa hyödynnetään laaja-alaisesti tutkimustietoa ja aiemmasta lähiökehittämisestä saatuja kokemuksia sekä kaupungin asuinalueita ja niiden ominaisuuksia koskevia tietovarantoja, joista saatavaa lähiöiden väestön hyvinvointia, työllisyyttä, koulutusta ja terveyttä koskevaa tietoa yhdistetään esimerkiksi lähiön turvallisuutta ja toimivuutta kuvaaviin tietoihin. Lähiöiden tilaa sekä kehittämistyötä myös arvioidaan ja valittujen toimenpiteiden vaikuttavuutta seurataan pitkäjänteisesti ja jatkuvasti, esimerkiksi osana kaupungin lakisääteistä hyvinvointikertomusta. Lähiöiden kehittäminen on pitkäjänteistä ja kehittämisen seuranta on osa kaupungin johtamisrakenteita ja -käytäntöjä.

Lähiöitä ja eriytymiskehitystä koskevan tietopohjan vahvistamiseksi ohjelmaa toteuttavat kuntien lisäksi tutkimushankkeet. Tutkimushankkeilla tuotetaan tietoa lähiöiden tilasta ja kehityksestä sekä eriytymisen ilmenemisestä, vaikutuksista ja eriytymiskehitykseen vastaamisesta. Tutkimustieto tukee lähiöiden kehittämistä ja varmistaa ohjelman tavoitteiden toteutumista myös pidemmällä aikajänteellä.

Lähiöiden kehittämis- kokonaisuuksien teemat

Lähiökoulut edistävät koulutuksen tasa-arvoa ja lasten ja nuorten hyvinvointia

Lähiökouluihin ja koulutuksen tasa-arvoisuuteen panostetaan. Tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä oppimiseroja sekä vahvistaa oppimisen tukea. Kiinnitetään erityishuomio tunnistettuun eriarvoistumiskehitykseen koulujen sisällä ja koulujen välillä, isojen kaupunkien sisällä ja alueiden välillä, sukupuolten välisissä osaamiseroissa sekä vähemmistötaustaisten, kuten esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten ja romanien, lasten ja nuorten kohdalla. Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet turvataan, ja lähiöiden liikkumisolosuhteita ja luontoympäristöjä kehitetään omatoimista liikkumista ja liikunnallista harrastamista tukeviksi. Lähiöissä panostetaan lasten ja nuorten moniammatilliseen tukeen; Ankkuri-malli ja Ohjaamo-toiminta ovat osa tätä kokonaisuutta.

Kouluilla tärkeä rooli lähiöissä ja lähiöiden identiteetille. Monessa lähiöissä koulu vaatii erityispanostuksia. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa parantava *Oikeus oppia*-kehittämisohjelma kaventaa ja ennaltaehkäisee oppimiseroja sekä vahvistaa oppimisen tukea. Tavoitteena on kaventaa ja ennaltaehkäistä eriarvoistumiskehitystä kaupunginosien välillä sekä koulujen välillä ja sisällä, vähemmistötaustasta tai sukupuolesta johtuvia oppimiseroja sekä vahvistaa ja kehittää oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja lukutaitoa. Samalla oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja, mukaan lukien matalan kynnyksen mielenterveyspalvelut, on vahvistettava kaikilla koulutusasteilla, jotta lapset ja nuoret saavat tarvitsemansa tuen. Vähemmistö- ja maahanmuuttajataustaisten jatko-opintovalmiuksia parannetaan lisäämällä opinto-ohjausta ja monialaista yhteistyötä perheiden kanssa. Osaamiserojen tasaamisessa myös oppilaitosten yhteisöllisen toimintakulttuurin sekä oppilaiden ja opiskelijoiden roolin ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen koulu yhteisöissä ovat tärkeässä roolissa. Tätä työtä tuetaan myös asettamalla koulukiusaamiselle nollatoleranssi sekä syrjivän kiusaamisen tunnistamisella ja ennaltaehkäisemisellä.

Perhe- ja nuorisotyö sekä harrastustoiminta vahvistavat lasten ja nuorten osallisuutta

Hallitusohjelman mukaisesti taataan jokaiselle lapselle ja nuorelle aito mahdollisuus mieluisaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä ja omalla asuinalueella. Vahvistetaan koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Lähellä olevat harrastus- ja liikuntapaikat ja hyvät ulkona liikkumisen olosuhteet vahvistavat myös lähiöiden veto- ja pitovoimaa.

Nuorisotyöllä ehkäistään nuorten syrjäytymistä ja vahvistetaan osallisuutta. Nuorten hyvinvointia ja osaamista muun muassa talous- ja työelämätaidoissa vahvistetaan Ohjaamo-toiminnalla. Nuorten osallisuutta ja hyvinvointia tuetaan myös vahvistamalla kunnissa moniammatillista yhteistyötä ja edistämällä yhteistyötä järjestöjen ja koulujen välillä. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä huomioidaan myös pitkäkestoisen tuen ja harrastustoiminnan yhdistäminen, esimerkiksi erilaiset pitkäjänteiset ja yhteisölliset harrastamisen muodot.

Perheiden hyvinvointia tukevat ja eriarvoistumista ehkäisevät matalan kynnyksen palvelut, kuten esimerkiksi perhekeskukset ja neuvolat, huomioidaan lähiöiden kehittämiskokonaisuudessa osana asukkaiden hyvinvoinnin vahvistamista.

Yhteistyö luo yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta

Ihmisten merkittävimmät osallisuuden ja vaikuttamisen kokemukset syntyvät omassa lähiympäristössä. Ns. lähidemokratia rakentuu oman elämän kannalta tärkeisiin asioihin vaikuttamisesta. Kolmannen sektorin toimijat (taloyhtiöt, asukasyhdistykset, järjestöt, seurakunnat jne.) ovat keskeisessä

asemassa paikallisten osallistumismahdollisuuksien luomisessa ja ylläpitämisessä. Osallistumisen tulee olla mahdollisimman yhdenvertaista, eri väestö- ja vähemmistöryhmät huomioivaa, monimuotoista ja avointa, sen tulee avata myös suoran kansalaistoiminnan kanavia ja hyödyntää erilaisia osallistumisen menetelmiä monipuolisesti.

Asukasosallistuminen, asukastoiminta ja yhdessä tekeminen vahvistavat lähiöiden identiteettiä ja kuulumisen tunnetta sekä yhteisöllisyyttä. Asukkaat ja alueella toimivat järjestöt otetaan mukaan lähiöiden kehittämiseen ja lähiöiden toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asukkaiden kohtaamisen mahdollistavat tilat ja toiminnot sekä asukkaiden osallistuminen oman alueensa kehittämiseen tukevat myös eri väestöryhmien hyviä suhteita ja luovat luottamusta ja turvallisuutta alueille, mutta myös parantavat lähiöiden asukkaiden hyvinvointia. Asukkaiden aktiivisuuden tukeminen esimerkiksi tapahtumien järjestämisessä sekä asukaskokemuksen ja asukkaiden ideoiden huomiointi kehittämässä tuo suunnitteluun ihmislähtöisiä ja moniarvoisia kehittämistoimia ja parantaa kehittämisen tulosten kestävyttä ja vaikuttavuutta.

Yhteistyö asukkaiden ja eri toimijoiden kanssa on keskeisessä roolissa myös kehitettäessä lähiöiden turvallisuutta sekä eri väestöryhmien yhdenvertaisuutta ja turvallisuuden kokemusta omassa lähiympäristössään. Asukkailta saatava lähiympäristön turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta koskeva tieto ovat myös osa tietoon pohjautuvaa ja ennakoivaa turvallisuussuunnittelua. Paikalliseen ongelmanratkaisuun pohjautuvalla yhteistyöllä voidaan vastata koko asuinalueen tai esimerkiksi lähiön kauppakeskuksen turvallisuushaasteisiin, ja tuottaa ongelmaan ratkaisu räätälöidyillä toimenpiteillä. Kaupungin eri toimijat, poliisi, seurakunnat, järjestöt ja yksityiset yritykset tekevät tiivistä yhteistyötä ongelman tunnistamisen ja ratkaisun kannalta keskeisten toimijoiden kanssa. Poliisin ennaltaehkäisevän toiminnan strategian toteuttamisella ja yhteistyöllä ongelmiin haetaan kestävätkä ratkaisut ja ennaltaehkäistään ongelmien kärjistymistä.

Turvallisuuden vahvistaminen lähiöissä on tietojohteista ja ennakoivaa ja asukkaat ovat mukana turvallisuuden suunnittelussa. Lähiöissä toteutetaan asukkaille säännöllisin välein turvallisuuskävelyitä. Kyselyn tulosten pohjalta toteutetaan yhdessä asukkaiden ja viranomaisten kanssa turvallisuuskävelyitä, joissa lähiöiden turvallisuutta voidaan tarkastella laajemmin ja yksityiskohtaisemmin. Turvallisuuskävelyiden tuloksia ja niistä saatua tietoa hyödynnetään lähiön kehittämisessä.

Hiilineutraalisuus tukee lähiökehittämisen kestävyttä

Lähiön kehittämissuunnitelmassa on tarkasteltava lähiön hiilineutraalisuuden edistämistä, joka kannattaa sitoa osaksi kunnan laajempia ilmasto- ja energiatarpeita. Myös toimiva palveluverkko, palvelujen helppo saavutettavuus ja lähiön toimivat joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen ympäristöt ja toimivat yhteydet ovat osa tätä kokonaisuutta. Aluetehokkuuden nostaminen, lisä- ja täydennysrakentaminen sekä asuntokannan monipuolisuus ja korjaaminen tukevat paitsi hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamista myös palveluiden saavutettavuutta ja kestävien liikenne- ja liikkumISRatkaisujen luomista. Luontoympäristöltään monimuotoiset viherympäristöt, puistot ja lähimetsät kannustavat liikkumiseen jalan ja pyörällä ja luovat viihtyisyyttä, mutta samalla myös sitovat hiiltä.

Monessa olemassa olevassa, erityisesti 1960–70-lukujen, lähiöissä on kasautuneita peruskorjaustarpeita. Osana lähiön kehittämiskokonaisuutta kaupungin on myös hyvä miettiä keinoja kohdelähiössä olevien asunto-osakeyhtiöalojen ja muiden asumisyhteisöjen aktivointiin olemassa olevan asuntokannan kehittämisessä, korjaamisessa ja energiatehokkuuden parantamisessa. Vähähiiliset ratkaisut, kuten puun käyttö korjaus-, lisä- ja täydennysrakentamisessa sekä ympäristö- ja viherrakentamisessa tukevat paitsi lähiöiden hiilineutraalisuuden kehittämistä myös asuinalueiden viihtyisyyttä ja alueidentiteetin vahvistamista.

Viihtyisä, toimiva ja vihreä elin- ja asuinympäristö vahvistaa elinvoimaa

Viihtyisä, toimiva, turvallinen ja identiteetiltään vahva elinympäristö on hyvän asumisen perusta, ja niihin vaikuttavat asiat ovat lähiöiden rakennetun ympäristön kehittämisen keskeisiä teemoja. Hyvät ja toimivat sisäiset yhteydet ja lähiön ja sen palveluiden helppo saavutettavuus pyöräillen ja jalkaisin sekä joukkoliikenteenyhteyksillä luovat toimivaa asuin- ja palveluympäristöä. Esteettömät,

turvalliset ja toimivat viheralueet ja lähiympäristöt, ovat tärkeitä viihtyisyyden luoja. Viheralueita kehitettäessä huomioidaan luonnon monimuotoisuus ja luonnon terveysvaikutukset, ja luontoa tuodaan myös osaksi leikkiympäristöjä. Luonnon- ja kulttuuriympäristöstä huolehtiminen kestäväällä tavalla on tärkeää elinkeinojen, väestön hyvinvoinnin ja alueiden identiteetin kannalta. Luonnon- ja kulttuuriympäristöjen alueellisen monimuotoisuuden ja ajallisen kerroksisuuden turvaaminen vahvistaa niiden kestävää käyttöä.

Liikkumista, leikkimistä, terveyttä ja luonnon monimuotoisuutta tukevat monipuoliset viheralueet ovat yksi viihtyisyyden kulmakivistä, yhdessä ajallisten kerrostuminen ja kulttuuriperinnön kanssa, jotka kaikki on tunnistettava lähiöiden elinvoiman ja lähiöiden kestävä kehittämisen lähteiksi. Liikunnallinen elämäntapa ja arki on tärkeää omaksua jo lapsena ja pitää yllä kaiken ikää; tätä voidaan tukea niin suunnittelemalla liikkumista, kävelyä ja pyöräilyä tukevia ympäristöjä kuin toimivilla lähiliikuntapaikoilla. Lähiöissä tuetaan lähiliikuntapaikkojen rakentamista, pienennetään niiden korjausvelkaa ja parannetaan energiatehokkuutta sekä lisätään ja perusparannetaan lähiliikuntapaikkoja ja ulkoilureitistöjä. Toimivat kävelyn ja pyöräilyn mahdollistavat arki- ja liikkumisympäristöt tukevat myös lähiöiden hiilineutraalisuuden tavoitetta.

Ikäystävällisyys ja esteettömyys tukevat asuinalueen toimivuutta

Lähiöitä kehitettäessä on panostettava lähiöiden fyysisen ja toiminnallisen ympäristön ikäystävällisyyteen sekä väestön ikääntymiseen varautumiseen. Esteetön ja ikäystävällinen asuinalue, jossa on erilaisia asumisvaihtoehtoja ja -ratkaisuja sekä yhteisöllisyyttä ja ihmisten kohtaamista mahdollistavia paikkoja ja asukastiloja antaa kaikille asukkaille mahdollisuuden toimia ja osallistua omassa asuinympäristössään sekä luo arjen turvallisuutta. Palveluita niiden saavutettavuutta on hyvä miettiä niin, että mahdollistetaan myös ikääntyvien yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen ja eri väestöryhmien yhdenvertaisuus. Lähiöissä toteutetaan myös iäkkäälle ja toimintakyvyltään heikentyville suunnattuja ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä parantavia toimia.

Lähiöiden kehittämisessä hyödynnetään myös niin yhdistystoiminnan kuin muun vapaaehtoistoiminnan mahdollisuudet yhteisöllisyyden ja ikäystävällisyyden vahvistamisessa. Puistojen ja viheralueiden kehittäminen sekä lapsille, iäkkäille ja erityisryhmille sopivien viheralueiden lisääminen tukevat näiden ryhmien liikkumis- ja ulkoilumahdollisuuksia asuinalueilla. Asukas- ja muiden eri väestöryhmien kohtaamista edistävien sisätilojen lisäksi myös ulkotiloihin luodaan kohtaamista tukevia paikkoja.

Taide ja kulttuuripalvelut elävöittävät lähiöitä

Lähiöt toimivat elävänä alustavana taide-, kulttuuri- ja liikuntatapahtumille. Tapahtumat ja kulttuuripalvelut elävöittävät lähiöitä ja tuovat ihmisiä yhteen. Kirjastopalvelut ovat kuntien käytetyin kulttuuripalvelu, ja kirjastot varmistavat tiedon saavutettavuuden ja digitaalisen osallisuuden myös lähiöissä. Kohtaamisen ja monipuolisen toiminnan paikkoina kirjastot myös edistävät osallisuutta sekä tukevat varhaiskasvatuksen, koulun toiminnan, paikallisten yhteisöjen ja asuinalueiden kehittämisen tavoitteita. Kirjastojen, kuten muidenkin taide- ja kulttuurilaitosten tilat, ovat mahdollisuus myös muiden toimijoiden ja yhteisöjen toiminnolle ja eri väestöryhmien kohtaamiselle. Kulttuuri-, kirjasto- ja taidepalvelut ovat tärkeitä lähiöiden veto- ja pitovoiman näkökulmista; esimerkiksi kunta- ja aluetaiteilijatoiminta sekä yhteisötaiteilijatoiminta vahvistavat yhteisöllistä ja asukkaita aktivoivaa toimintaa. Kaupunkien keskustoissa sijaitsevien taide- ja kulttuurilaitosten kiertuetoiminnalla voidaan parantaa palvelujen saatavuutta lähiöissä.

Kulttuuri- ja taide ovat myös osa laadukasta elin- ja asuinympäristöä. Taideteosten toteuttaminen julkiseen kaupunkitilaan ja prosenttiperiaatteen (prosentti rakennuskustannuksista kulttuuriin ja taiteeseen) noudattaminen lähiöiden asunto- ja rakennuskantaa uudistettaessa ja täydennettäessä tuo taiteen ihmisten arjen ympäristöihin ja vahvistaa luovan osaamisen hyödyntämistä lähiöiden asuinympäristöjen kehittämisessä. Myös vuoden 2020 aikana valmistuva arkkitehtuuripoliittinen ohjelma vahvistaa osaltaan lähiöiden kulttuuritoimia ja -palveluita sekä antaa suuntaviivoja lähiöiden kehittämiseen.

Ohjelman organisointi

Lähiöohjelman usean ministeriön muodostamaa yhteistyöryhmää johtaa ympäristöministeriö, ja yhteistyöhön osallistuvat opetus- ja kulttuuriministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö, oikeusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) osallistuu myös yhteistyöryhmän toimintaan ja Ara myös jakaa ympäristöhallinnon avustukset hankkeille. Ohjelman viestinnästä ja hankkeiden verkottamisesta vastaa ympäristöministeriö.

Ohjelmahankkeille kohdistettavissa olevista avustuksista ilmoitetaan erikseen.

Lähiöohjelman yhteistyöryhmän yhteystiedot

Lähiöohjelman 2020–2022 yhteistyöryhmän puheenjohtaja

Ympäristöministeriö

Neuvotteleva virkamies Jaana Nevalainen

jaana.nevalainen@ym.fi

Jäsenet

Oikeusministeriö

Asiantuntija Mia Luhtasaari

mia.luhtasaari@om.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Neuvotteleva virkamies Merja Niemi

merja.niemi@minedu.fi

Sisäministeriö

Poliisiylitarkastaja Heidi Kankainen

heidi.kankainen@intermin.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

Neuvotteleva virkamies Vesa Pekkola

vesa.pekkola@stm.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

Erityisasiantuntija Olli Voutilainen

olli.voutilainen@tem.fi